

**Юрій
КОВБАСЕНКО**

Тези виступу на
Всеукраїнській
конференції-
колоквіумі
«Залишитись чи
емігрувати?
Тичина &
Маланюк»

Місце проведення: Київ, квартира-музей Павла Тичини

Час проведення: 19 лютого 2017 року

Інтернет-джерела:

<http://prostir.museum/ua/event/5397>

<http://litcentr.in.ua/news/2017-02-19-5606>

<https://it.pinterest.com/pin/426505027196473659/>

ЗАЛИШИТИСЬ ЧИ ЕМІГРУВАТИ? ТИЧИНА & МАЛАНЮК

«...Від кларнета твого пофарбована дудка осталась»
Євген Маланюк (до Павла Тичини). “Сучасники”. 1923

«...Шановний пане Маланюче, ми ще зустрінемося в бою!..»
Володимир Сосюра. “Відповідь”. 1927

Павло Тичина і Євген Маланюк – відомі українські поети початку ХХ століття, зірки першої величини. Їхній талант розцвів на тлі й передовсім завдяки українським національно-визвольним змаганням доби УНР. Проте долі цих непересічних українців склалися по-різному.

Після розгрому УНР і окупації України Радянською Росією Павло ТИЧИНА залишився в СРСР і став помітним державним і громадським діячем: головою Верховної Ради УРСР двох скликань (1953-1959), директором Інституту літератури АН УРСР (1936-1939, 1941-1943), Міністром освіти УРСР (1943-1948), Академіком АН УРСР (1929), Лауреатом Сталінської (1941) і Шевченківської (1962) премій, та ще й автором тексту Гімну Української СРСР! Словом, Павло Тичина належав до кола осіб, обласканих радянським режимом. Принаймні, позірно....

Доля Євгена МАЛАНЮКА була діаметрально протилежною. Під час Першої Світової війни він – молодий перспективний офіцер російської імператорської армії, потім – борець за незалежність України, сотник, ад'ютант Головнокомандувача Наддніпрянської Армії УНР генерала Василя Тютюнника. Після поразки українських національно-визвольних змагань (1920-і рр.) поет, уникаючи фізичного знищення радянським режимом, вимушено жив на еміграції: поспіль у Польщі, Чехо-Словаччині, Німеччині й, нарешті, в США, де й помер (1968). З одного боку, авторитетний український письменник, літературний критик, культуролог, діяч емігрантських національних осередків, “залізних імператор строф”, “очільник українського націоналізму”... З другого боку, поет, який не мав рідномовного оточення (а для поета це майже вирок), людина, яка через поневіряння “на пісках емігрантських Сахар” втратила сімейне щастя, вимушена була працювати то ліфтером, то навіть вантажником у американському порту, слухати погрози й клепаки з України (та ще й озвучені українськими ж поетами, як наведена цитата з поеми Володимира Сосюри), вислуховувати “компліменти” на кшталт “Ви, пане Маланюк, найкращий поет з-поміж інженерів і найкращий інженер з-поміж поетів”...

Отже, здавалося б, долі, з одного боку, “успішного” українського радянського поета Павла Тичини, і, з другого боку, страждальця-емігранта Євгена Маланюка є яскраво й різко антитетичними.

Але чому тоді Павло Тичина вже в 1960-х (після смерті Сталіна), за багатолітньою своєю звичкою неодноразово перелякано озирнувшись (чи нема поруч агента КДБ) і загнаний вічним страхом аж до парку Шевченка, що поміж червоним і жовтим корпусами Шевченкового університету, лише там, на лавочці, прошепотів на вухо чеському літературознавцю Микулашу Неврлomu: “Усі мені тоді кадили, і лише він сказав мені правду”? Що мав на увазі поет-залишенець, “обласканий” радянською владою?

А сказав він якраз про ту, найдошкульнішу (бо “правдиву, як Господа слово”) оцінку емігранта-Маланюка, котру той “невдаха” дав “успішному” Павлові Тичині: від “соняшного кларнета” в того залишилася “пофарбована дудка”: “...Раптом... брязнуло враз! І ридально навек розірвалось... / І бездонним проваллям дихнула порожня луна. / ...Від кларнета твого — пофарбована дудка зосталась. ... І в скривавлений Жовтень – ясна обернулась Весна”...

І жодні радянські державні нагороди чи посади, жодні подачки режиму Павлові Тичині не змогли переважити правдивого діагнозу емігранта: залишенець продав свій мистецький таланти режиму, тобто як Поет він помер.

Це не докір, не лайка й не кпини, а пряма констатація доконаного факту. Тож не будемо смакувати (до слова, багато в чім справедливих, і тому ще гіркіших) пародій на кшталт: “А Тичина пише вірші, та все гірші, та все гірші, та всі ж як один...” А ліпше пристанемо до примирливої (“De mortuis out bene, out nihil” / “Про мертвих або гарно, або нічого”) позиції Бориса Олійника доби незалежної України: «...Павло Тичина – не просто піднесений поет, а виняткове явище, котре, як сонце, сприймаєш з усіма його протуберанцями, плямами і завихреннями... Відтак, приймемо Тичину за сонячною короною і світлом, котре і через століття по його народженню світить і гріє, і дивує».

Проте, попри вишукану евфемістичність наведеного вислову, думка Бориса Олійника вкрай ясна й прозора: він своєрідно “реабілітує” “протуберанці, плями й завихрення” пізнього Павла Тичини, трубадура КІРС і СРСР. Тому можна згадати й продовження шойно наведеного античного крилатого вислову: “De mortuis out bene, out nihil, sine veritas” (“Про мертвих або гарно, або нічого, окрім правди”).

ФІНАЛ: таким чином, ми побачили, що попри непересічний поетичних хист обох митців, і попри їхні різні долі, спільним було те, що як емігрант Євген Маланюк, так і залишенець Павло Тичина були, за великим рахунком, жертвами режиму, людьми з поламаними долями. І головним джерелом їхньої життєвої та творчої трагедії була відсутність в Україні державності, їхній статус поетів-маргіналів, репрезентантів поневоленої нації в складі Російської імперії.

У епіграф цих тез винесено фанфарно-пафосні рядки Володимира Сосюри (“...Шановний пане Маланюче, ми ще зустрінємось в бою!..”), який, на замовлення режиму, писав свою віршову “Відповідь” “українському фашистові Маланюку”, тим самим борячись “не за Україну, а за її ката” (Тарас Шевченко). А кат за кремлівським муром задоволено потирив руки: мовляв, українець нищить українця, більшого годі й бажати.

Проте, як сказав один сучасний український поет уже в добу Незалежності: “Бій відгремів. Переміг Маланюк”...